

CHOLNOKY JENŐ ÉS A BALATON –

KIÁLLÍTÁS A LACZKÓ DEZSŐ MÚZEUMBAN

Cholnoky Jenő (1870–1950) földrajztudós, egyetemi tanár veszprémi kötődésű értelmiségi családból, Veszprémben született, gyermekkorában itt élt, élete során később is mindig örömmel tért ide vissza és szívesen időzött környékünkön. Szakmai elismertségén túl, erős helyi gyökerei indokolják, hogy megemlékezzünk róla. Mivel múzeumunk csak szerényebb hozzá kötődő anyagot őriz, kiállításunk „szélesebbre tárva az ablakot”, a Balaton kutatás keretében (amelyben Lóczy tanársegédeként ő is részt vett) mutatja be életútját és két kutatótársával, egyben legjobb barátaival (Lóczy Lajos, Laczkó Dezső) való kapcsolatát.

Lóczy Csopakon vásárolt nyaralója révén szintén kötődött vidékünkhöz. Laczkó kegyesrendi földrajz–természetrajz szakos szerzetes-tanár, geológus 1888-tól haláláig élt Veszprémben. 1903–1932 között az általa szervezett Veszprémvármegyei Múzeum, 1912–1918 között egyben a Veszprémi Piarista Főgimnázium igazgatója és a Piarista Rendház házfőnöke is volt.

A Magyar Földrajzi Társaság 1891. március 7-i ülésén – Lóczy Lajos javaslatára – megalakult a Balaton Bizottság, amely külföldi példák nyomán (Bodeni-tó, Genfi-tó kutatása) legnagyobb hazai tavunk, a Balaton és környéke átfogó, természet- és társadalomtudományi szemléletű kutatását tűzte ki céljává. A kutatást indokolta, hogy akkoriban még csak rendkívül szerény ismeretekkel rendelkeztünk legnagyobb hazai tavunkról. Ugyanakkor az 1863-ban a tó déli-, majd 1909-től az északi partján is megépült vasútvonal hatására várható volt, hogy a tó rövidesen turisztikai és nyaraló célponttá válik.

A kutatást a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium, a Földművelésügyi Minisztérium, a Magyar Tudományos Akadémia, Hornig Károly veszprémi püspök, Veszprém és Zala vármegyék, s több magánszemély (pl. a természettudományok iránt rendkívül érdeklődő Semsey Andor földbirtokos) rendszeresen támogatták. A Bizottság saját költségvetéssel rendelkezett.

A remek szervező Lóczynak a legjobb hazai és külföldi szakemberekből álló, mintegy 70 fős csapatot sikerült létrehoznia, akik közösen dolgoztak a kitűzött tudományos célokért. Mindezt egy olyan korban, amikor az egyre erősödő nemzeti nacionalizmusok ellentétei rövidesen az első világháborúhoz vezettek.

Kutatásaik eredményét „*A Balaton Tudományos Tanulmányozásának Eredményei*” című, mintegy harminckötetes monográfia-sorozatban tették közzé. Bár a világháború, majd a forradalmak erősen lassították a kutatás korábbi ütemét, az gyakorlatilag csak Lóczy halálával (1920) ért véget.

2020-ban elmondhattuk, hogy Cholnoky 150 éve született, 70 éve halt meg, Laczkó 160 éve született, Lóczy 100 éve hunyt el. Cholnoky pedig éppen 100 esztendeje tevékenyen részt vett a m. kir. Külügyminisztérium Tudományos Osztálya a trianoni béketárgyaláshoz különféle segédanyagokat előkészítő (statisztikák, térképek, pl. a nevezetes „carte rouge” stb.) munkálataiban is.

A közbejött koronavírus járvány miatt kiállításunk egy évvel eltolódott. Ám munkásságuk kerek évfordulóktól függetlenül is értékes. Eredményeik örökre beépültek Veszprém és környéke szellemi, kulturális örökségébe. Ezekre térségünk valamennyi lakója – és ugyanakkor minden magyar ember – napjainkban is méltán büszke lehet.

A Veszprém Európa Kulturális Fővárosa project egyik elemét alkotó kiállítást az érdi Magyar Földrajzi Múzeum és a Magyar Természettudományi Múzeum zirci Bakonyi Természettudományi Múzeuma műtárgy-kölcsönzéssel segíti. A veszprémi kiállítást Rybár Olivér geográfus, földrajztanár, a Cholnoky család történetének kutatója nyitja meg. Cholnoky Tamás (Cholnoky Jenő unokája) köszönti a megjelenteket. A kiállítás 2022-ben a kölcsönző intézményekben lesz megtekinthető.

Rainer Pál